

Formatie 2018 Duurzaamheid (en Gezonde Stad)

Op 16 april jl. is gesproken over het deel energietransitie. Op maandag 23 april vindt het vervolgbespreking plaats met de onderdelen klimaatadaptatie en gezondheid.

Maatschappelijke opgave

Duurzaamheid is, beleidstechnisch, een lastig en tegelijkertijd uitgebreid begrip. Dit komt doordat duurzaamheid soms als een apart domein of portefeuille wordt gezien, maar tegelijkertijd een factor is die in alle andere portefeuilles en programma's van het gemeentelijk beleid terug te zien is. Wie duurzaamheid een kernbegrip wil laten zijn in een bestuursperiode, kan er bijvoorbeeld voor kiezen dat elk beleidsvoorstel voor accordering wordt getoetst op duurzaamheid. Of het nu om economie, arbeidsmarkt, inkoop, wonen, veiligheid of mobiliteit gaat.

Deze brede scope is deels nu al zichtbaar in de huidige Strategische Agenda van de gemeente Helmond. 'Duurzame en Gezonde Stad' is een prioritair programma, net als de vijf andere, maar bevindt zich qua positionering in het hart van de agenda. Raakvlakken zijn zichtbaar met de programma's Wonen, Sociale Stad, Economie, Centrum en Automotive, Bereikbaarheid en Smart Mobility. Binnen het programma Duurzaamheid is het wel zaak focus aan te brengen. Immers, wie alles doet, doet uiteindelijk (bijna) niets.

Die focus bevindt zich op dit moment in drie subonderdelen:

- De energietransitie kan wel als hoofdpijler worden gezien. Met de uitgesproken ambitie om een klimaatneutrale stad te zijn, waarvan de deadline afgelopen bestuursperiode op het jaar 2035 is gesteld, is de lat hoog gelegd. Ditzelfde geldt voor de gewenste forse afname van het gebruik van aardgas. Het platform 'Alle Lichten op Groen', dat ook een belangrijke publicitaire factor in zich heeft, biedt Helmonders de kans om ook zelf een bijdrage te leveren aan de vergroening.
- De pijler klimaatadaptatie zet zich erop in de stad Helmond klaar te maken voor de gevolgen die de klimaatverandering met zich meebrengt. Warmer weer en heviger neerslag leiden tot effecten die in de hele stad zichtbaar en (ook financieel) voelbaar zullen zijn. 'Kwalitatief groen' en water kunnen hiervoor de remedie zijn. Het is zeker ook hier waar de versleuteling met programma's als Wonen en Centrum zichtbaar is: de stad van de toekomst wordt anders ingericht dan in het verleden. Een integrale aanpak is nodig om Helmond in 2050 daadwerkelijk klimaatbestendig te laten zijn.
- Vanuit de gedachte dat het sociaal profiel van Helmond moet stijgen, is de pijler Gezondheid en Preventie van belang. De verschillen in welvaart tussen wijken zijn groot, en dat geldt ook voor (of komt voor een belangrijk deel zelfs door) de grote verschillen in welzijn. Een gezond leven is voor veel mensen niet vanzelfsprekend. Door dit als onderdeel van de Omgevingsvisie te zien en preventie in alle vormen van (sociaal) beleid een prominente plek te geven, is de verwachting dat met de gezondheid ook het sociaal profiel van de stad stijgt. Kwalitatief groen en water in de directe leefomgeving, dus een aantrekkelijke leefomgeving, levert een grote bijdrage aan een gezondere leefstijl. Ook de kwaliteit van de lucht is een aandachtspunt, zeker in een stad waarin veel industrie aanwezig is, en waar inwoners de afgelopen jaren hebben gehad van stank (Brouwhuis en Rijpelberg). Hier zien we ook hoe klimaatadaptatie en gezondheid elkaar kunnen versterken en hoe ze onlosmakelijk verbonden zijn.

Duurzaamheid en gezondheid zijn bij uitstek twee beleidsterreinen die ontwikkeld zijn en zich ontwikkelen met de focus richting de toekomst. Immers, de noodzaak en doelen liggen in de periode die nog gaat komen. Toch is het niet mogelijk om alle uitdagingen nu al te benoemen. Nieuwe technologieën bieden nieuwe, nu vaak nog onduidelijke, mogelijkheden. En tegelijkertijd dienen nieuwe opgaven zich aan, op diverse terreinen. Deze worden deels ingegeven door (inter)nationale ontwikkelingen. De Global Goals, zeventien in 2015 door wereldleiders opgestelde afspraken, raken sterk aan thema's als duurzaamheid en gezondheid. Het nieuwe kabinet heeft een ambitieuze klimaatagenda opgesteld. Stuk voor stuk ontwikkelingen die ook lokaal impact hebben. De Klimaatbegroting die in 2017 in Helmond is opgesteld toont aan dat de afgelopen jaren belangrijke stappen zijn gezet, maar dat een verdere impuls nodig is om ook op de langere termijn resultaat te bereiken.

Van belang is ook hoe de opgave op het gebied van duurzaamheid sterker verbonden kan worden aan de economische ontwikkeling van de stad. In dit licht is het recente rapport van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) over de effecten van de energietransitie op de regionale arbeidsmarkt interessant. Daaruit blijkt dat de gevolgen van de energietransitie in de sectoren machinebouw, motorvoertuigen en de bouwnijverheid leiden tot de grootste toename in vraag naar arbeid. Voor Helmond biedt de energietransitie grote kansen voor de versterking van de economie, met name voor de slimme maakindustrie (inclusief Automotive en Food Tech).

Vigerend beleid

Vanuit de hierboven genoemde pijlers is in de afgelopen jaren beleid ontwikkeld en zijn resultaten geboekt. Deze worden hieronder beknopt benoemd:

- Binnen de pijler Energietransitie heeft de gemeenteraad een Duurzaamheidsfonds van € 0,5 miljoen beschikbaar gesteld. Uit dit fonds worden subsidies verstrekt aan Helmonders met duurzame initiatieven, en sinds kort ook aan sportverenigingen. Via steun aan het Energiehuis en 'Alle Lichten op Groen' landt het thema daadwerkelijk in de stad. Er wordt vol ingezet op het streven naar aardgasvrije wijken, waarvoor in oktober 2017 ook een intentieovereenkomst is getekend met woningcorporaties, de netbeheerder, Brabant Water én het bedrijfsleven. Om naar toekomstige oplossingen te zoeken, is Helmond trekker en voorzitter van de stuurgroep Green Deal Geothermie Brabant, die onder meer als doel heeft de mogelijkheden van Geothermie in de regio te onderzoeken. (Zie bijlage 1) Tevens wordt nagedacht over verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed, ook in relatie tot de toekomstige huisvesting van de gemeente Helmond. (Zie bijlage 2)
- Op het vlak van klimaatadaptatie moet Helmond – net als andere gemeenten – uiterlijk in 2019 een klimaatstresstest uitvoeren. Het is nog niet bekend tot welke maatregelen deze test leidt, en tot navenant welke kosten dit leidt. Met het planten van tweehonderd extra 'kwalitatief hoogwaardige' bomen en het aanbrengen van watervoorzieningen in onder meer het Havenpark zet Helmond stappen in de goede richting. Om ook de stappen na de test goed op te vangen, wordt met name in Peelverband en op het niveau van de B5 nauw samengewerkt.
- Preventie en Gezondheid komen optimaal samen bij de jeugd. Daarom zet de gemeente Helmond vol in op duurzame en gezonde scholen en sportaccomodaties. Via (energie)scans krijgen partijen inzicht in hoe gezond en duurzaam het leven op hun school of accommodatie is. Tevens wordt de veldverlichting bij sportclubs

verduurzaamd. Om de uitgangspositie van inwoners (en in het bijzonder kinderen) in de stad wat meer gelijk te trekken, is het voornemen om ook preventieplannen voor wijken in te voeren om zo met maatwerk per wijk en doelgroep, de gezondheid te verbeteren.

Financiële paragraaf

- **Energietransitie**
  - Het beschikbare budget voor de Versnellingsagenda dat door de Raad is toegekend (€ 1 miljoen) houdt in 2019 op. Voor 2018 is uit dit fonds € 475.000 gereserveerd, waarmee voor 2019 nog € 100.000 overblijft.
  - Van het Duurzaamheidsfonds, waar van de hiervoor genoemde miljoen in totaal 5 ton voor was gereserveerd, was begin 2018 nog € 370.000 over. Nu ook sportaccommodaties een beroep op dit geld kunnen doen, is de verwachting dat uit dit fonds meer geld zal worden geput dan in vorige jaren.
  - De verlichting van de sportvelden wordt verduurzaamd. Hiervoor is een bedrag van € 430.000 vrijgemaakt. Naar verwachting kan hiermee niet alle veldverlichting in Helmond verduurzaamd worden. (Bijlage 3)
  - Voor de verdere uitwerking van de wijkgerichte warmteplannen rondom de Energietransitie, waarbij aardgas wordt ingeruild voor andere warmtebronnen, is vanuit het Rijk voor 2018 een bedrag van € 404.000 toegekend. Voor latere jaren en de daadwerkelijk aanpak van de wijken en het uitfaseren van het aardgas is nog geen budget. Het Rijk wil via experimenten uitzoeken hoe woningen het beste toekomstproof kunnen worden gemaakt. Gemeenten moeten hieraan financieel bijdragen.
  - De grootste transitieopgave, naast de bestaande woningbouw, ligt bij het bedrijfsleven. De Helmondse bedrijven zijn de grootste energieverbruikers en vooralsnog het minst duurzaam. De komende jaren zullen vanuit een breed gedragen visie concrete acties moeten leiden tot een afname van de CO₂-uitstoot bij de Helmondse bedrijven. Tevens zal verder worden ingezoomd op de economische kansen die deze transitie met zich mee brengt.

- **Klimaatadaptatie**
  - De kosten voor de klimaattest die in 2018 in Helmond zal plaatsvinden (€ 20.000) zijn reeds gedekt. Onduidelijk is nog welke maatregelen uit deze test volgen en wat de kosten hiervoor zijn. Voor de aanplant van kwalitatief groen is zowel voor 2018 als voor 2019 een bedrag van € 125.000 uitgetrokken. Na 2019 houdt de financiering voor dit project op. (Zie bijlage 3 voor mogelijke koppeling klimaatadaptatie en rioolheffing)

- **Preventie en Gezondheid**
  - Voor het opstellen van preventieplannen is t/m 2021 slechts voor 1 of 2 wijken geld beschikbaar. Wanneer echter gekozen wordt om meerdere wijken hiermee te bedienen (uiteenlopend van de vier aandachtswijken tot aan alle wijken in Helmond) moet rekening gehouden worden met bedragen van € 190.000 tot € 450.000 per jaar.
  - Om in te zetten op duurzame en gezonde scholen is in 2018 een bedrag van € 80.000 beschikbaar vanuit de Versnellingsagenda. Hoewel de GIDS-middelen doorlopen t/m 2021, is na 2018 niet voorzien in aanvullende middelen.

Verkiezingsprogramma's

Zoals aangegeven is duurzaamheid een breed thema. Elke van de vijf partijen heeft dan ook wel iets in het verkiezingsprogramma opgenomen over dit thema. Hieronder staat per partij aangegeven wat expliciet wordt benoemd over duurzaamheid en gezondheid.

Duurzaamheid

Alle partijen vinden duurzaamheid een belangrijk item voor de nieuwe bestuursperiode. In alle programma's komt het belang van meer energieneutrale woningen terug (al verschillen de partijen hierin qua nuances). Ook wordt slimme, groene mobiliteit (eerder besproken bij Mobiliteit en Bereikbaarheid) door alle vijf de partijen als speerpunt voor de komende vier jaar benoemd. Andere aandachtspunten zijn:

- GroenLinks wil dat Helmond een voorbeeld is op het vlak van duurzaamheid en de energietransitie. De partij strijdt voor een circulaire economie en voor meer groen, in en rondom de stad. De aanplant van extra bomen is een speerpunt, omdat dit zowel zorgt voor een groene uitstraling als voor groene lucht. Qua groene mobiliteit wil GroenLinks dat de Automotive Campus onderdeel wordt van de Green Car Valley. Duurzame mobiliteit wordt gestimuleerd, het systeem voor bijvoorbeeld bevoorrading van winkels moet minder milieubelastend worden. Vuurwerk moet op bepaalde plaatsen worden verboden (vuurwerkvrije zones), er moet (op termijn) één centraal vuurwerkevenement worden georganiseerd en de negatieve impact van houtstook (zowel voor milieu als de gezondheid) vraagt om een campagne. GroenLinks wil dat Helmond een FairTrade gemeente wordt, dat vanuit de Global Goals een relatie met ontwikkelingslanden wordt gelegd en dat het budget voor de commissie Internationale Betrekkingen stijgt naar € 90.000 (o.a. voor San Marcos).
- De VVD wil burgerinitiatieven op het vlak van duurzaamheid stimuleren. De partij vindt het Energiehuis een belangrijker pijler in dit beleid. Het bedrijfsleven moet met pilots worden aangemoedigd zelf energie op te wekken. De rol van de gemeente ligt bovenal in het faciliteren (bijvoorbeeld van meer laadpalen voor elektrische auto's). Ook kan de gemeente als 'launching customer' initiatieven ondersteunen, en moet de gemeente de eigen gebouwen duurzaam onderhouden. Bij nieuwe woningen moet 'nul op de meter' het streven zijn, en nieuwe energie moet zo dichtbij huis mogelijk worden opgewekt.
- 'Ont-tegelen' is een begrip uit het programma van de SP. Zowel in de openbare ruimte als bij particulieren, om zo het regenwater beter af te voeren. De partij wil een onderzoek naar de realisatie van windmolens in Helmond en meer zonnepanelen aanbrengen. Hierbij wil de SP navolging van het project Zonnig Helmond. Waar het streven voor bestaande woningen is om te voldoen aan het B-label, wil de SP daar graag nog een schepje bovenop.
- Lokaal sterk vraagt aandacht voor de "grote en kleine groene longen" van de stad. Via schoolprojecten moeten jongeren al in aanraking worden gebracht met het belang van duurzaamheid en de natuur. Langdurig braakliggende terreinen moeten kunnen worden ingezet als recreatiegebied. Duurzaamheid dient voor Lokaal sterk leidend te zijn bij alle besluiten op gemeentelijk niveau. Grote projecten (zoals een zonnepanelenveld) en kleine projecten (zoals een gezamenlijke moestuin); als inwoners ermee komen, moeten ze – waar mogelijk – worden ondersteund. Lokaal

sterk vraagt expliciet aandacht voor de positie van boeren. Grote concentraties dieren zijn, ook in de buurgemeenten, niet wenselijk. De partij ziet boerenbedrijven als potentiële zorgboerderijen en daarmee ook als plek waar kinderen in aanraking komen met het buitenleven.

- D66 benadrukt dat de tijd van proefprojecten en kleinschaligheid “achter ons ligt” en “wil meters maken”. De mondiale Global Goals vormen daarbij de leidraad. D66 wil klimaatneutrale gemeentelijke gebouwen en streeft er via nauwe samenwerking met woningcorporaties naar om woningen in Helmond duurzamer te maken. Daarbij vormt niet alleen geothermie, maar ook biomassa een mogelijke oplossing. D66 oppert de mogelijkheid van een constructie waarbij lokale middelen voor het warmtenet terugkomen bij de inwoners, bijvoorbeeld in de vorm van aandelen of een fonds. Kennisdeling onder inwoners wordt gestimuleerd. Mensen die een energieneutraal huis (of A/B-label) hebben, krijgen wat D66 betreft korting op de OZB. Tevens benadrukt D66 het belang van een duurzame aanbesteding en inkoop door de gemeente. Ook worden de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties genoemd als leidraad voor het beleid.

Gezondheid

- GroenLinks vindt de stankoverlast in met name Brouwhuis onacceptabel. De partij wil het plafond in het gemeentelijk geurbeleid verlagen wanneer dat mogelijk is, bijvoorbeeld als een bedrijf uit Helmond vertrekt. Nieuwe bedrijven moeten zich alleen in Helmond kunnen vestigen als ze geen stankoverlast met zich meebrengen. Qua luchtkwaliteit moet Helmond wat GroenLinks betreft gaan voldoen aan de normen van de Wereldgezondheidsorganisatie.
- De SP wijst in haar programma op het belang van het tegengaan van geuroverlast. Bij bedrijventerreinen houdt dit wat de partij betreft de constante aandacht. Ook bij uitbreiding van bedrijventerreinen mag de overlast niet toenemen, het uitgangspunt is zelfs nul. Aangezien luchtverontreiniging en mogelijke gezondheidseffecten niet bij de gemeentegrens stoppen, wil de partij een continu kritisch oog richting de bio-industrie.
- Lokaal sterk wijst op het belang van een actieve leefstijl. De partij wil dat elke Helmonder in zijn/haar eigen leefomgeving kan sporten. Dit vraagt om kleine of grote sportvoorzieningen, verspreid over de hele stad. De combinatie beweegtuin/speeltuin juicht de partij toe.
- D66 geeft aan dat de luchtkwaliteit in Helmond moet verbeteren en dat de stankoverlast die door bedrijven wordt veroorzaakt moet verminderen.

Regionale samenwerking

In het kader van de energietransitie voor de woningbouw is sprake van nauwe samenwerking tussen de verschillende overheidslagen. Richting de pilots die het Ministerie van BZK wil starten werkt Helmond nauw samen met de andere steden binnen BrabantStad. Ook de provincie draagt hieraan bij. Klimaatadaptatie speelt overal, maar zeker ook in het landelijk gebied. In Peelverband wordt momenteel een communicatiestrategie opgesteld om inwoners bewust te maken van de opgave van

klimateadaptatie. Samen met de Peelmeeenten, maar ook met onder meer het waterschap en BrabantStad, kijkt Helmond welke instrumenten verder moeten worden ontwikkeld om de klimateadaptatie richting 2050 ook daadwerkelijk goed vorm te geven. Voor wat betreft de negatieve gevolgen van agrarische bedrijven op inwoners in Helmond vindt sporadisch bilateraal overleg plaats met andere (Peel)gemeenten.

Bijlage 1: Geothermie

Sinds 2012 is de gemeente Helmond betrokken bij het onderzoek naar de potentie van Geothermie voor de Provincie NB. In 2013 en 2014 zijn verschillende bodemonderzoeken afgerond. Uitgaande van deze rapportages is de potentie inzake Geothermie voor de regio Helmond vastgelegd. Deze is aanwezig op een diepte van ongeveer 3000 m. Uitgaande van deze rapportages hebben wij op 10 oktober 2014, de Green Deal Geothermie ondertekend met gemeente Tilburg, Breda, Provincie NB en Brabant Water. Conclusie van genoemde rapportages was echter dat aanvullend bodemonderzoek in deze regio (gezien het beperkte aantal data dat ter beschikking stond) nodig was. Onderzoek heeft uitgewezen dat de bodem in Helmond wellicht niet direct potentie biedt voor een sluitende businesscase. Tevens hebben gesprekken met de markt uitgewezen dat een structurele en meer gezamenlijke insteek (businesscase met spreiding van risico) de ontwikkeling zou kunnen versnellen.

In 2015 hebben wij binnen het UP Bodem van het Ministerie van I&M een subsidie aanvraag gedaan. Dit ten behoeve van de verdere ontwikkeling van Geothermie in relatie tot de verduurzaming van de stadsverwarming met de partners. Een bedrag van 322.000,- is toen toegekend. Hiervan hebben wij binnen de hierna te benoemen Green Deal 200.000,- toegekend aan nader seismologisch onderzoek.

In april van 2016 is met Minister Kamp de Green Deal Geothermie Brabant getekend. Binnen deze Deal zijn eveneens marktpartijen als Bavaria en Vlisco aangehaakt. In juni 2017 is EBN bij deze Green Deal aangehaakt.

Ook hebben de Geothermie BV, Bavaria, Mars, Campina en Ennatuurlijk op die dag de Deal met betrekking tot Ultra Diepe Geothermie getekend, en is de uitvraag inzake de benodigde aanvullende seismische campagne voor Zuidoost Brabant uit gegaan. De eerste resultaten worden in het 2^e kwartaal van 2018 verwacht.

Eind 2017 hebben wij een tweede aanvraag ingediend bij UP Bodem inzake de ontwikkeling van warmteplannen (uitwerking van de intentieovereenkomst 'Aardgasvrij' van oktober 2017). Ook deze aanvraag is toegekend. Geothermie is hier zijdelings een onderdeel van. De toegekende middelen ad. 404.000,- worden ingezet om met alle partners de transitie naar aardgasvrij vorm te geven.

Wij zijn als Helmond nog altijd voorzitter van de werkgroep en het kernteam Geothermie Brabant, en bestuurlijk voorzitter van de stuurgroep Green Deal Geothermie Brabant.

Wat is (nog) noodzakelijk:

Bodemonderzoek

Op dit moment is allereerst betere kennis van bodem regio Zuidoost-Brabant noodzakelijk. Hierbij kijken we niet enkel naar de Trias bodemlaag maar eveneens naar diepere aardlagen. Uiteindelijk moet een en ander leiden tot:

- inzicht in potentie Trias en diepere lagen voor locatie Helmond en regio (Veghel tot Someren)
- benodigde informatie voor het putontwerp van de boring

- seismiek die tevens kan worden ingezet voor verder onderzoek naar diepere aardlagen. Hierbij wordt in samenwerking met Provincie NB, Brabant Water en het Ministerie van EZ en EBN, uitwerking gegeven aan het seismisch onderzoek.

Seismische campagne is gestart 1^e week december 2017, eerste resultaten zijn bekend einde 2e kwartaal 2018.

Communicatie en draagvlak

Dit onderdeel heeft tevens onze aandacht. Dit vanwege de rapportage van SodM (staatstoezicht op de mijnen), deze zomer, waarin zij kristisch zijn ten aanzien van Geothermie en dit specifiek op locaties waar (naar hun inzicht verhoogde risico's inzake trillingen) voorkomen. Hierbij zijn Groningen en de Peellandbreuk genoemd. Zoals we vanaf 2014 doen is aan te geven dat middels de Green Deal Geothermie Brabant Breed, verantwoord onderzoek, met aandacht voor bewoners, de watervoorraad en de bodem wordt uitgevoerd.

Regisserende rol:

Gemeente Helmond is in deze aanjager en regiseur voor de ontwikkelingen en projecten gerelateerd aan Geothermie en het verduurzamen van de Stadsverwarming in Helmond, tevens is zij trekker van de Werkgroep Geothermie Brabant Breed.

Als gemeente investeren wij niet in de daadwerkelijke ontwikkeling van de Geothermie putten, uitwerking en/of verduurzaming van de stadsverwarming. Wel ondersteunen we onderzoek en communicatie.

Inhoudelijk ligt verder benodigd bodemonderzoek, na vaststelling van voldoende potentie, dan ook bij de marktpartijen. Een groot deel van de verantwoordelijkheid ligt sinds 2016 bij de Geothermie BV een samenwerking van Hydreco en het Energie Fonds Brabant.

De verduurzaming van de stadsverwarming zal 2^e kwartaal 2018 door Ennatuurlijk bestuurlijk worden voorgelegd. Dit als voorbereiding op de verdere uitrol van Geothermie. De verduurzaming houdt op dit moment in dat van meerdere bronnen (zowel oppervalkte water, zon en biomassa) de meest optimale combinaties worden gezocht. Dit om een toekomstbestendig en duurzaam (op Geothermie voorbereid) stadsverwarmingsnet te ontwikkelen in de komende 2 jaar. Ook hier hebben wij een regisserende rol. Dit mede in relatie tot de eventuele uitleggebieden die vanuit de verduurzaming kunnen ontstaan.

Alle voorgenoemde onderzoeks- en uitwerkingsfase zijn afhankelijk van aanwezige potentie van de bodem in onze regio en de daadkracht van betrokken marktpartijen en Rijksoverheid. Eventuele tegenvallende potentie kan en zal zijn weerslag hebben op de mogelijkheden binnen de businesscase.

<http://www.greendeals.nl/gd201-geothermie-brabant/>

<https://www.ebn.nl/ebn-treedt-toe-tot-green-deal-geothermie-brabant/>

Op basis van bovenstaande kan aangegeven worden dat specifiek voor Geothermie en de ontwikkeling van de warmteplannen geen extra middelen gereserveerd behoeven te worden. Wanneer we het project bezien vanuit het bredere perspectief inzake de

transitie naar aardgasvrij is een reservering, (ter stimulering) voor de benodigde fysieke voorzieningen in woningvoorraad en openbare ruimte wel aan de orde.

Bijlage 2: Groen gemeentelijk vastgoed

Het gemeentelijk vastgoed bestaat globaal uit vier categorieën:

- Eigen gebouwen (ambtenarenhuisvesting);
- Sociaalmaatschappelijke gebouwen (wijkgebouwen en sporthallen);
- Cultuurgebouwen;
- En tot slot, overige gebouwen.

De eerste 2 categorieën zijn of worden verduurzaamd met zonnepanelen, ledverlichting, groendaken en energiezuinige installaties. Dit is grotendeels gereed, afronding net na de zomer. Een meer vergaande verduurzaming hiervan vergt nader onderzoek en afhankelijk van de mate van verduurzaming zijn hier kosten aan verbonden.

Verminderde energiekosten kunnen voor een deel wel voor dekking hiervan zorgen, maar de ervaring leert dat er meer initiële investeringen nodig zijn dan dat de jaarlijkse exploitatielasten lager worden. Uiteraard biedt dit wel andere voordelen op duurzaamheidsvlak als gezond binnenklimaat, verminderde CO2 uitstoot, betere waterberging en afvang fijnstof (bij groendaken).

Voor de ambtenarenhuisvesting is in het overdrachtdossier een aparte paragraaf opgenomen in het kader van een toekomstvisie op werken. Een volledige vergaande verduurzaming is hier onderdeel van.

De cultuurgebouwen, zoals oa de bibliotheek, de Cacaofabriek en het kasteel, zijn niet expliciet verduurzaamd, maar zijn wel voorzien van enige extra duurzaamheidsmaatregelen zoals zonnepalen (Cacaofabriek), groendak (bibliotheek) en energiezuinige verlichting (Kasteel) .

Onderzoek zou moeten uitwijzen welke maatregelen nog meer mogelijk zijn en wat de kosten zijn.

Ditzelfde geldt voor de overige gebouwen, waarbij wel per gebouw kritisch bekeken dient te worden of dit gebouw in de toekomst nog een gemeentelijke functie heeft.

Ten aanzien van het verduurzamen van de mobiliteit binnen de gemeente: eigen wagenpark, werk-werk verkeer en woon-werk verkeer staat een onderzoek gepland voor het derde kwartaal van 2018 naar het verduurzamen. Hiervoor zijn innovatieve oplossingen reeds toegepast in andere gemeenten (bv gemeente Eindhoven) waarbij een constructie toegepast wordt met emissieloze mobiliteitsoplossingen.

Nader onderzoek moet uitwijzen over welke bedragen het gaat. Ter indicatie hieronder een overzicht op basis van ervaringscijfers en kengetallen.

Uitgaande van € 50,- per BVO m2 en 150.000 m2 BVO komt dit neer op een bedrag van € 7,5 miljoen. Voor 98.000 m2 BVO zijn al maatregelen uitgevoerd of gepland ter waarde van € 4,9 miljoen. Dit betekent dat er € 2,6 miljoen extra nodig is om alle panden vergaand te verduurzamen.

Bijlage 3: Verduurzamen sportveldverlichting

In de voorjaarsnota 2017 is er een investeringsbedrag van € 430.000 beschikbaar gesteld voor het verduurzamen van de sportveldverlichting op gemeentelijke sportparken. Dit project maakt onderdeel uit van het programmaplan Duurzame en Gezonde stad. Dit bedrag is grofmazig ingeschat op basis van het aantal armaturen op alle gemeentelijke sportparken, 172 in totaal. Kanttekening daarbij is dat de raming alleen gebaseerd is op aanpassen van de verlichting terwijl er mogelijk andere kosten nog meegenomen zouden moeten worden. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting bij de start van het eerste project, te weten de vervanging van de verlichting van de Wielerbaan. Daar is het aanpassen van de armaturen niet voldoende, ook alle masten, bekabeling en de meterkast zal aangepast moeten worden. Dit vraagt om extra investeringen.

Momenteel zijn er echter ook een aantal sportparken dusdanig in ontwikkeling dat het aanpassen van verlichting op dit moment deels kapitaalvernietiging betekent. Dit speelt onder andere op de Braak (voetbal, korfbal en handbal) en deels voor de sportparken Molenven (visie Molenven en aanpassen velden) en de Beemd. (visie sport Mierlo-Hout) Daarnaast is in 2017 het raadsbesluit genomen om conform voetbalvisie om niet meer te investeren in de sportparken Houtsdonk en Warande per seizoen 2019/2020. Het aantal te vervangen armaturen neemt daarmee af.

Met uitzondering van de voetbalverlichting is het aanpassen van andere sportveldverlichting ook maatwerk waarbij er onderzoek wordt gedaan naar de staat van de masten, bekabeling en meterkasten. Uitgaande van het scenario dat naast het vervangen van de armaturen ook de bekabeling en meterkast vervangen moet worden op alle sportparken de verlichting wordt aangepast is het budget vooralsnog niet toereikend. Nader onderzoek is hiervoor nodig.

Bijlage 4: Klimaatadaptatie in relatie tot rioolheffing

Huidige situatie:

Momenteel werkt de gemeente Helmond volgens het Gemeentelijk rioleringsplan (GRP) 2010-2015, dat in 2016 is verlengd, waarbij een nieuw kostendekkingsplan voor de periode 2016 tot en met 2018 is vastgesteld.

In het GRP wordt vastgelegd, hoe de gemeente omgaat met haar wettelijke zorgplichten op het gebied van stedelijk (afval)water. Het gaat om:

- de inzameling en transport van stedelijk afvalwater;
- de inzameling en verwerking van hemelwater (voor zover dat redelijkerwijs niet van de burger gevraagd kan worden);
- het treffen van maatregelen in het openbaar gebied teneinde overlast en schade als gevolg van een structureel te hoge grondwaterstand voor de aan de grond gegeven bestemming te voorkomen of te beperken.

Daarnaast kent Helmond sinds 2000 ook een Waterplan. Deze planvorm geeft een breed kader en overzicht van water gerelateerde onderwerpen en hun raakvlakken met andere beleidsvelden waaronder ruimtelijke ordening, milieu (incl. klimaatbeleid) en natuur. Het geeft tevens de visie, op basis waarvan het GRP verder wordt ingevuld. Het huidige GRP kent een kostendekkingspercentage van 100%; daarin zitten alle kosten voor de huidige watertaken, voortvloeiend uit het GRP.

Ontwikkelingen:

De VNG schrijft over de mogelijkheden van duurzamer maken van het waterbeheer het volgende¹:

Duurzaamheid en rioolheffing

Er zijn binnen de gemeentelijke watertaken meerdere uitdagingen op het gebied van duurzaamheid. Allereerst schoon water natuurlijk. De gemeentelijke riolering vervoert afvalwater naar de zuivering. Het zuiveringsresultaat gaat omhoog als het afvalwater niet is verdund met hemelwater. Het scheiden van afvalwater en hemelwater is een opgave (afkoppelen). Het opvangen van de piekbelasting bij intensieve regenval is een andere opgave. De maatregelen om meer hemelwater te kunnen vasthouden hebben ook een positieve invloed op de hittestress in stedelijk gebied. Duurzame alternatieven in de rioolheffing kunnen verschillende doelen dienen.

Ook worden er een aantal alternatieven in de heffing met name op het gebied van tariefdifferentiatie aangedragen. Te denken valt daarbij aan zaken als stimuleren van groene daken door een lager tarief, waarbij dat gekoppeld zou moeten zijn aan een eigenarentarief, omdat de gebruiker hier geen invloed op kan uitoefenen.

Over de uitvoerbaarheid van maatregelen wordt het volgende geschreven:

De juridische randvoorwaarden zijn niet het belangrijkste obstakel bij de rioolheffing. De praktische uitvoering is een punt van aandacht waarbij alle oplossingen nog niet zijn gevonden. Vanuit het vraagstuk van de wateroverlast is de hoeveelheid verhard oppervlak dat afvoert op de gemeentelijke riolering een belangrijk knelpunt. De rioolheffing afhankelijk maken van die maatstaf lijkt ingewikkeld. Maatwerk per perceel is kostbaar. Een alternatief met forfaitaire aannames, eventueel met tegenbewijsoptie, verdient een zorgvuldige beschouwing.

---

¹ <https://vng.nl/files/vng/publicaties/2018/20180319-duurzame-alternatieven-modelverordeningen.pdf>

Momenteel wordt in Helmond gewerkt aan de opzet van een nieuw GRP voor de komende jaren vanaf 2019. Hierin zal ook rekening worden gehouden met de kosten die voortvloeien uit de uitdagingen waar de gemeente Helmond de komende jaren voor komt te staan.

Van groot belang hierbij is de uitslag van de uit te voeren Klimaatstresstest, waarbij het neerslagdeel hiervan kan leiden tot nieuwe investeringen, zoals de aanleg van nieuwe waterbergingen en mogelijke kosten voor het vergroten van de riolering op diverse plaatsen in de stad.

Het onderzoek daarnaar loopt nog, maar kan leiden tot de conclusie, dat het noodzakelijk is om voorgenoemde investeringen te doen. De kosten van deze investeringen, die mogelijk in de miljoenen lopen, kunnen vanuit de rioolheffing gedekt worden.

Gevolg daarvan kan zijn, dat het tarief voor de Rioolheffing in de komende jaren met meer dan het inflatiecorrectie-percentages zal moeten stijgen.

Bijlage 5: Binnenklimaat scholen

In het verleden (2009) heeft de GGD metingen gedaan op diverse scholen. Hierbij zijn zover bekend geen grootschalige maatregelen doorgevoerd. Scholen zijn sinds 1-1-2015 verantwoordelijk voor het totale onderhoud. Dus ook voor het binnenklimaat op scholen. Op dit moment is niet inzichtelijk welke scholen daar zelf actief mee om gaan en bij welke scholen dit een minder hoge prioriteit heeft.

Echter, vanuit het Programma Duurzame Gezonde stad wordt uitvoering gegeven aan het project: "Duurzame en Gezonde scholen". Naast het uitvoeren van energiescans en het verduurzamen van de scholen, wordt er ook gewerkt aan het certificaat 'gezonde school'. Hierbij kunnen scholen op verschillende thema's vignetten behalen, zoals o.a.: bewegen, voeding, welbevinden en seksualiteit. Ook 'Natuur en Milieu' is een van de thema's. Een belangrijk onderdeel van dit vignet is een gezond binnenklimaat. Een gezonde omgeving is voor iedereen van belang. Zeker voor kinderen. Zo zorgt frisse lucht in de klas voor betere leerprestaties, minder gezondheidsklachten en minder ziekteverzuim van zowel leerlingen als leerkrachten. Het thema milieu gaat over de wijze waarop school aandacht besteedt aan het milieu in en rondom het schoolgebouw. Het (binnen)milieu in de school betreft onderwerpen als ventilatie, geluid, geur en stoffigheid. We hebben als doel om in 2018, 3 Helmondse scholen dit vignet als eerste te laten behalen. Op basis van deze ervaringen is het doel om dit uit te rollen naar de andere Helmondse scholen.

Bijlage 6: Verduurzamen verlichting

Per jaar worden 1.000 armaturen vervangen door LED

in het groot onderhoud aan lantaarns. Een groot deel hiervan wordt dan meteen uitgerust met bewegingssensoren.

10.000 Led armaturen en 1600 LED lampen

daarmee is al 46% van het totale areaal (25.000) vervangen. In het dagelijkse storingsonderhoud worden namelijk oude lampen meteen vervangen door LED lampen.

Energie besparing van LED is 20%

ten opzichte van oude lampen. Het jaarlijkse energie verbruik is de laatste jaren ongeveer gelijk gebleven zo'n 3,5 miljoen kWh. Daarmee lijkt het erop dat de besparing ongeveer gelijk is aan de uitbereiding van het areaal (gemiddeld zón 300 stuks per jaar).

20% extra energie besparing door bewegingssensoren

De sensoren zijn erg slim. Ze geven zelfs aan elkaar door dat er iemand aankomt. Dan kan de volgende straatlantaarn alvast de verlichting opschroeven. Ook 'ongewenste' bezoekers worden natuurlijk door sensoren opgemerkt. De veiligheid is dus niet in het geding. De sensoren kunnen de gemeente wel laten weten wanneer de verlichting kapot is of de lantaarnpaal scheef staat. Wel zo makkelijk.

Terugverdientijd LED armaturen is betrouwbaarheid

De LEDs in de nieuwe armaturen gaan wel tot 5x langer mee in vergelijking met oude lampen. Hierdoor rijden er dus ook minder vaak monteurs rond.

Versneld vervangen is geld weggoaien

De armaturen zijn nog niet afgeschreven. De energiebesparing weegt hierbij in kosten niet tegen op. Daarbij komt dat er bij versneld vervangen er in de toekomst wederom een keer een gelijksoortige investering gedaan moet worden. Het spreiden van de vervangingsopgave is daarom een betere oplossing.